Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן יעדען טאג פרענומעריערן אונד דער פרענומעראציאנס-טערמין בעגיננט מיט דעם עמפפאנגע דעס ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט זיך אין פעסט וואיטצנער בולוואר נומ׳ 29, וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנסגעלדער צו זענדען בעליעבע.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט דריימאל וואכענטליך מאנטאג, מיטטוואך אונד פרייטאג, אונד קאסטעט
פיר עסטרייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. — קר. ע. וו.
פירטעליעהר. 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיר׳ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר. 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

Nr. 10. צוועלפטער יאהרגאנג — פעסט, פרייטאג י שבט ה.ת׳ר׳ם׳. — Pest, den 23. Jänner 1880.

דיא וויעדערערוואכטע אָריענט-פראגע.

מאן וואר דער מיינונג, דאס דורך דען בערלינער פערטראג דיא זאָגענאננטע „אָריענט-פראגע“ איהרע ענדגילטיגע לאָזונג געפונדען האבע. מאן גאב זיך דער האָפפנונג הין, דאס דיא פערשיעדענען פאָלקס-שטעממע אויף דעם פריהערען טירקישען געביעטע מעהר קיינע פעראנלאססונג האבען ווערדען, זיך געגענזייטיג דיא קאָפּפע איינצושלאגען. מאן האט יא דעסהאלב דאס פריהערע טירקישע געביעט צערשטיקעלט. מאן האט איים איינינען טהיילען זעלבסטשטענדיגע שטאאטען געבילדעט, וויא נאָרד- אונד זיד-בולגאריען. מאן האט איינינען קליינען פירסטענטהימערן, וויא סערביען, רומעניען אונד מאָנטענעגראָ, דיא פריהער אונטער טירקישער אָבערהערשאפט שטאנדען, דיא זעלבסטשטענדיגקייט איינגערויימט. מאן האט ענדליך געווייססע טהיילע דעם פריהערען טירקישען געביעטעס אן אנדערע שטאאטען פערשענקט. מאן טהאט אלל דיעס, אום יענע שטעממע, דיא איינאנדער פיינדליך זינד, אויף דיעזע ווייזע אויסאיינאנדער צו האלטען, דאמיט קינפטיגהין יעדער צוזאממענשטאָס פערהיטעט ווערדע.

וואס זיך אבער „אויף דעם פאפיער“ שאָן איינגעממט, דאס ערווייזט זיך דאגן ביא דער אויספיהרונג אָפט אלס זעהר פערפעהלט. מאן האט זיך נעמליך אויך איים בערלינער פערטראגע זעהר פערעכנעט. מאן וויים נעמליך, דאס צום ביישפיעל אין דען בידען בולגאריען דיא פיינדזעליגקייטען צווישען דען פערשיעדענען פאָלקס-שטעממען נאָך אימטער פארטדויערן. דער אונטערשיעד איזט בלאָס, דאס פריהער דיא בולגארען פאָן דען טירקען, יעטצט אבער דיא טירקען פאָן דען בולגארען אונטערדריקט אונד פערפאָלגט ווערדען. נאָך אונערקוויקליבער געשטאלטען זיך יעדאָך דיא דינגע צווישען דען אלבאנעזען אונד מאָנטענעגראָ. דיא אלבאנעזען בענאהמען זיך וואהל אויך נעגען דיא טירקישע רעגיערונג אימטער האַרטנעקיג. אויף דעם בערלינער קאָנגרעססע גלייבטע מאן אלזאָ, דאס דיא אלבאנעזען זיך פרייען ווערדען, אנשטאטט דער טירקייא אנצוגעהאָרען, נונמעהר אן מאָנטענעגראָ אנגעשלאָססען צו ווערדען. אונד דעסהאלב שפראך דענן אויך דער קאָנגרעס איים, דאס דיא אלבאנעזישע שטאדט גוזיניע זאממט אומגעבונג אן מאָנטענעגראָ אנגעשלאָססען ווערדע. אונד דאָך איזט עס עבען דיעזער פונקט, דער דיא האלב איינגעשלאפענע אָריענט-פראגע וויעדערערוועקט אונד אייראָפּא מיט איינעם נייען קריעגע בעדראָהט!

וויר האבען בערייטס פאָן דען קליינען, אבער בלוטיגען קעמפפען בעריכטעט, וועלכע צווישען דען אלבאנעזען אונד מאָנטענעגרינערן יינגסט שטאטטגעפונדען. דיא אלבאנעזען, וועלכע פאָן איינעם אנשלוס אן מאָנטענעגראָ ניכטס וויססען מאגען, האבען ניכט ווארטען וואָללען, ביז זיא פאָן דען מאָנטענעגרינערן אנגעגריפפען ווערדען. זיא פיעלען זעלבסט אינס מאָנטענעגרינישע געביעט איין אונד דא גאב עס זאָוואהל ביא דען אלבאנעזען, אלס אויך ביא דען מאָנטענעגרינערן גאר פיעלע טאָדטע אונד פיעלע בלוטיגע קעפפע.

בעקאנטליך האט מאָנטענעגראָ, וויא אויך וויר זיינערצייט אויספיהרליך בעריכטעט האבען, איים ערנער איבער דיא ערהאלטענען שלעגע איין שרייבען אן אללע גראָס-מעכטע געריכטעט, וואָרין דיא טירקייא פיר אללעס פעראנטוואָרטליך געמאכט וויררד; יא, מאָנטענעגראָ גינג זאָ וויים, גלייכצייטיג דען קלאגער אונד ריכטער צו שפיעלען; וויעדרענד עס נעמליך, וויא געזאגט, דיא טירקייא אנקלאגטע, מאכטע עס זיך זעלבסט דען פראָצעס איים אונד ערקלערטע, אללע גיטער, וועלכע דיא מאָהאממעדאנער אויף טירקישעם געביעטע האבען, זאָלאנגע „מיט בעשלאג“ בעלעגען צו וואָללען, ביז דיא טירקייא דיא אלבאנעזען צום אנשליססע אן מאָנטענעגראָ גענאָטהיגט האבען וויררד; — שאָן אין דיעזעם פאָרגעהען מאָנטענעגראָ׳ס ליעגט איין געוואלטיגעס אונרעכט. וועגן מאָנטענעגראָ דיא טירקייא ביא דען גראָס-מעכטען אנקלאגט, זאָ מיססטען יא עבען דיעזע דיא ריכטער זיין. מאָנטענעגראָ העטטע אלזאָ דיא ענטשיידונג דער גראָס-מעכטע אבוואַרטען מיססען, ניכט אבער אללייון דען ריכטער שפיעלען אונד דיא גיטער פאָן מעננערן מיט בעשלאג בעלעגען, דיא יא אן דער גאנצען געשיכטע דורכאויס אונשולדיג זינד!

נון האט דיא טירקישע רעגיערונג אויף דיא אנקלאגע-שריפט מאָנטענעגראָ׳ס געאנטוואָרטעט. דאס רונדשרייבען, וועלכעס דיא טירקייא אין דיעזער אנגעלעגענהייט איהרען רעזידענטען אן דיא אייראָפּעאישען גראָס-מעכטע ריכטעטע, לויטעט זיינען הויפּטשטעללען נאָך וויא פאָלגט:

„עס איזט איינע ליגע, דאס דיא טירקישע רעגיערונג דיא אלבאנעזען צו איינעם ווידערשטאנדע געגען מאָנטענעגראָ גערייצט האבע. דאס איזט ניע געשעהען. דיא טירקייא, וועלכע אימטער דאהין שטרעבטע, דאס אללע בעשטימטונגען דעם בערלינער פערטראגעס צור אויספיהרונג געלאנגען, העטטע עס גערן געזעהען, וועגן דער אנשלוס דער שטאדט גוזיניע אונד אומגעבונג אן מאָנטענעגראָ פריעדליך פאָר זיך געגאנגען וועררע. אללייון מאָנטענעגראָ בעאיילטע זיך, מיט זיינער גאנצען שטרייטמאכט אן דער גרענצע אלבאניענס צו ערשיינען. דיא אלבאנעזען זאהען נון, דאס מאָנטענעגראָ ניכט אלס פריינד, זאָנדערן אלס פיינד איינפאלט. דיעזער אומשטאנד וואר עס, דער דיא אלבאנעזען מיט רעכט צום בלוטיגען ווידערשטאנדע נאָטהיגטע!“ —

„אים דעם היערויס אונפערמיידליך ענטשטעהענדען בלוט-באדע פאָרצובייגען, האט זיך דיא טירקישע רעגיערונג פעראנלאסט געפונדען, אן מאָנטענעגראָ מיט איינעם אויסגלייכס-געשעפטע הערנאנצוטרעטען. דיא טירקישע רעגיערונג האט נעמליך דעם פירסטען מאָנטענעגראָ׳ס דען אלבאנעזישען לאנדשטריך קוטשי צור פערפיגונג געשטעללט, דאמיט גוזיניע אונד אומגעבונג ביא דער טירקייא בלייבע. אונד וואס געשאה? מאָנטענעגראָ בעזעטצטע דען לאנדשטריך קוטשי אונד וויל אויך נאָך גוזיניע זאממט אומגעבונג אין זיינע געוואלט בעקאָממען. דאס איזט דאָך איינע רייבעריא, קיין טויש-געשעפט!“

„עבען זאָ רייבעריש פערפיהר מאָנטענעגראָ, אינדעם עס אללע גיטער דער מאָהאממעדאנער אויף מאָנטענעגרינישעם געביעטע מיט בעשלאג בעלעגטע. וואס האבען דענן דיעזע מאָהאממעדאנישען גרונדבעזיטצער פערבראָכען? זיא האבען געגען מאָנטענעגראָ ניכטס אונטערנאָממען. זיא זינד פריעדליבע מענשען, דיא איבערהויפּט מיט דער פאָליטיק זיך ניכט בעפאססען!“

„דיא טירקישע רעגיערונג זעטצט דאהער איהר פערטרויען אויף דיא אייראָפּעאישען גראָס-מעכטע אונד ביטטעט: 1) דאס מאָנטענעגראָ, וועלכעס דיא בעזיטצנאהמע פאָן גוזיניע אונד אומגעבונג וויינשט, יענעגסטענס צור הערויסגאבע דעם לאנדשטריך קוטשי געצוואונגען ווערדע; — 2) דאס דיא מאָנטענעגרינישע רעגיערונג אנגעוויעזען ווערדע, דיא מיט בעשלאג בעלעגטען גיטער דער מאָהאממעדאנער אויף מאָנטענעגרינישעם געביעטע איהרען רעכטמעסיגען בעזיטצערן וויעדער הערויסצוגעבען!“

זאָ וויים דאס רונדשרייבען דער טירקייא, וועלכעס ביא אללען אייראָפּעאישען רעגיערונגען איינען טיעפען איינדרוק געמאכט. אללע גראָס-מעכטע ווערען געניינט, דיא גערעכטען וויינשע דער טירקייא צו ערפיללען. דא איזט אבער וויעדער רוסלאנד, וועלכעס גראָסע שוויעריגקייטען בערייטעט אונד דיא רייבערישען פלאנע מאָנטענעגראָ׳ס אויפ׳ס קרעפטיגסטע אונטערשטיטצט. וואס דא דאס ענדע זיין וויררד? — דאס איזט איינגענבליקליך וואָהל נאָך אונאבזעהבאר. אללייון דיא געפאהר איזט ערנסטליך פאָרהאנדען, דאס נונמעהר דיא גאנצע אונגליקליבע „אָריענט-פראגע“ פאָן נייעם ערוואכען קאָננטע!

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

*(נאכוועהען דער פעסטער רעוואָלוציאָן.) דיא פערוואונדעטען זינד פערוואונדעט, דיא טאָדטען זינד טאָדט, דיא רוהע וויררד ניכט מעהר געשטאָרט: אללייון דיא פעסטער רעוואָלוציאָן האט טראָטצדעם אויך איהרע נאכוועהען. דיעזע ווערדען פאָן דער פאָליצייא, דען סאָלדאטען, דעם אָבערבירגערמייסטער אונד דעם מיניסטער דעם איננערן טיעף עמפפונדען. אם 15. יעננער רייכטען נעמליך צאהלרייכע מיטגליעדער דער היעזיגען שטאדט-פאָרשטעהונג ביים אָבער-בירגערמייסטער דיא ביטטע, וועגען דער אויסגעבראָכענען רעוואָליציאָן איינע גענעראל-פערזאממלונג איינבעריפען צו וואָללען. דיעזע דריקטען היעביא דיא האָפפנונג איים, דאס עס דער גענעראל-פערזאממלונג געלינגען דירפטע, דיא געשטאָרטע רוהע דורך דען איינפלוס איהרעס וואָרטעס וויעדער הערצושטעללען, אָהנע דיא געוואלט-מאסרעגעלן דער פאָליצייא אונד דער סאָלדאטען אין אנוועגדונג ברינגען צו מיססען. דער אָבער-בירגערמייסטער לייסטעטע דיעזער ביטטע קיינע פאָלגע. אין דער נאכט פאָן דאָננערסטאג אויף פרייטאג האט זיך אבער דיא פאָליצייא אין זעהר ראָהעם פאָרגעהען געגען דאס פאָלק ערלייבט, דא אויך גאנץ פריעדליבע בירגער פאָן דער פאָליצייא איבערפאללען אונד דורכפריגעלט וואָרדען זינד. — אם 21-טען דיעזעס פאנד נון איינע גענעראל-פערזאממלונג שטאטט, ביא דער פאָלגענדער אנטראג איינגעבראכט וואורדע: „דיא גענעראל-פערזאממלונג מאָגע בעשליעסען: 1) דאס דיא פאָליציי, וועלכע זיך ביא דיעזער טרויריגען פעראנלאססונג דען בירגערן געגענאיבער זאָ ראָה בענאָממען, גענצליך אומגעשטאלטעט ווערדע; — 2) דאס דעם בירגערמייסטער דאס רעכט צור איינבעריפונג איינער גענעראל-פערזאממלונג איים דען העגדען גענאָממען ווערדע, נאכדעם ער איים ריכזיכט פיר דיא רעגיערונג דיעסמאל אין זאָלך געפאהרפאָללער צייט דיא גענעראל-פערזאממלונג ניכט איינבעריפען וואָללטע, אָבגלייך נור דיעזע אם עהעסטען יעדער וויטערען רעוואָליציאָנערען בעוועגונג העטטע פאָרביינען קאָננען!“ — דער אָבער בירגערמייסטער זוכטע זיך נאטירליך צו פערטהיידיגען, אינדעם ער זאגטע: „ניכט איים ריקזיכט פיר דיא רעגיערונג האבע איך דיא גענעראל-פערזאממלונג ניכט איינבעריפען, זאָנדערן איים ריקזיכט אויף דיא אינטערעססען דער הויפּט-שטאדט. איך פירכטעטע נעמליך, דאס דיא ליידענשאפטליבען רעדען

איינעם געוואָהנליכען זיגנאלס איין „נאָטה-זיגנאל" אייפֿשטעקטע, זעהר פֿערדעכטיג פֿאָר. ער ליעס זאָגלייך איהן זאממט זיינער פֿרויא פֿעסטנעהמען. דער וויעכטער געשטאנד זאָגלייך איין, דאס ער דער מאָרדער דעס ישראל גלבליה איזט, וועהרענד אייך זיינע פֿרויא צוגאב, דאס יידישע מעדכען דעסהאלב אין דאס קעממערכען געשיקט צו האבען, דאמיט עס דאָרט לייכטער געטאָדטעט אונד בערויבט ווערדען קאָננע. ביידע פֿערברעכער וואורדען דעם שטראָפֿ-געריכטע איינגעליעפֿערט. דאס אונגליקליכע מעדכען, דאס 300 רובעל ביי זיך האטטע, וואורדע זייטענס דער יודען-געמיינדע צו ביאליסטאָק איינגענאָממען, וואָ פֿיר דעססען צוקונפֿט אייפֿ'ס בעסטע געזאָרגט ווערדען ווירד.

* (וואָהלטהעטיגקייט איינעס יודען.) אויס קאפאָשוואר ווירד בעריכטעט: דער היעזיגע יידישע בירגער, הערר סאמועל אינזעלט, האט דער היעזיגען קרעדיט-געזעללשאפֿט דען בעטראג פֿאָן 4000 גולדען צו דעם צוועקע איבערגעבען, דאמיט דיא צינזען דעסזעלבען אלליעהרליך צור העלפֿטע אן יידישע אונד צור העלפֿטע אן כריסטליכע ארמע לייטע דער שטאדט קאפאָשוואר פֿערטהיילט ווערדע. מיט דער פֿערוואלטונג דיעזעס בעטראגעס זינד דער שטאדט-בירגערמייסטער אונד דער יידישע קולטוס-פֿאָרשטעהער בעטרייט וואָרדען. הערר סאמועל אינזעלט וואר אייך שאָן פֿריהער אלס גראָסער מענשען-פֿריינד אונד וואָהלטהעטער דער ארמוטה אין אללען קרייזען אונזערער שטאדט האָכגעאכטעט!

* (איין אנגעלעגענהייט דער פֿערהייראטונג פֿאָן מיליטער-פֿפֿליכטיגען.) איבער דיעזען וויכטיגען געגענשטאנד בריגנען דיא רעגיערונגס-בלעטטער פֿאָלגענדע מיטטהיילונג: דער קולטוס- אונד אונטעררכטס-מיניסטער האט אים איינפֿערנעהמען מיט דעם האָנוועד-מיניסטער פֿאָלגענדע פֿעראָרדנונג בעקאננט געמאכט: „יענע יונגען לייטע, וועלכע ניכט אססענטירט וואָרדען זינד אונד דאס 22-טע לעבענסיאהר בערייטס איבערשריטטען האבען, קאָננען אָהנע ריקזיכט דאראויף, אָב זיא איהרער מיליטער-פֿפֿליכט גענוגט האבען אָדער ניכט, אָהנע ווייטערעס „קאָפּולירט" ווערדען. דיא זעעל-זאָרגער (ראבבינער אָדער גייסטליכער) האבען זיך נור דאריבער געוויסהייט צו פֿערשאפֿפֿען, דאס דיעזע יונגען לייטע: 1) דיא דריטטע אלטערס-קלאססע בערייטס איבערשריטטען האבען; — 2) דאס זיא ניכט אססענטירט וואורדען אונד דעמנאך ניכט דעם מיליטער אנגעהאָרען." — דיעזע פֿעראָרדנונג איזט נייעס פֿיר אללע עהרוויירדיגען העררען ראבבינער פֿאָן גראָסער וויכטיגקייט, דא עבען אין בעצוג אויף דיא פֿערהייראטונג זאָלכער לייטע, דיא איהרער מיליטער-פֿפֿליכט נאָך ניכט גענוגע געלייסטעט האבען, ניעמאנד גאנץ בעשטיממטעס וואוסטע. יעטצט איזט עס געוויס, דאס איין יונגער מאנן, דער ניכט אססענטירט וואורדע אונד דאס 22-טע לעבענסיאהר בערייטס איבערשריטטען האט, אָהנע ווייטערעס קאָפּולירט ווערדען קאנן!

* (וואָרנונג פֿיר מיליטער-פֿפֿליכטיגע.) איין היעזיגעס בלאטט בעריכטעט: איין מיליטער-אורלייבער, דער ביא דער טהייס-באהן אלס וועכטער אנגעשטעללט וואר, היעב זיך מיט איינער האקע מעהרערע פֿינגער דער לינקען האנד זעלבסט אב, דאמיט ער פֿאָם מיליטער בעפֿרייט ווערדע. נון וואורדע דערזעלבע אללערדינגס פֿאָם מיליטער-דיענסטע בעפֿרייט, יעדאָך צו פֿינפֿ-יאהרען קערקער פֿעראורטהיילט, וויל ער זיך זעלבסט צום קריפפעל געמאכט האט, עס איזט דיעס אלזאָ ניכט דער וועג, אים זיך דער מיליטער-פֿפֿליכט צו ענטציעהען!

* (שיל פֿאָווער, דער געוועזענע מיניסטער פֿראנקרייכס — געשטאָרבען.) וועהרענד דעם פֿראנצאָזיש-פּרייסישען קריעגעס האבען ווירר פֿאָן דעם גראָסען פֿראנצאָזישען שטאאטס-מאננע שיל פֿאווער אָפֿטערס געשפּראָכען. ער וואר עס, דער דען פֿריעדענס-שלוס צווישען פֿראנקרייך אונד פּרייסען מיט דעם פֿירסטען ביסמארק איינגעלייטעט האט. נון היט אייך ער דען פֿריעדען ערלאנגט. דא ער אם 20. דיעזעס לייט איינער איינגעטראָפֿפֿענען דעפּעשע נאָך לענגערער קראנקהייט געשטאָרבען איזט. אלס שטאאטס-מאנן ווירד אינדעם דער נאמע שיל פֿאווער אין פֿראנקרייך אין אונשטערבליכער בלייבען! —

* (טאָדעספֿאלל.) אם 23-טען פֿאָריגען מאָנאטס שטארב אין גראָסוואַרדיין איינער דער געאכטעטסטען מיטגליעדער דער יידישען געמיינדע, הערר מיכאל פֿאָרקאש, אים אלטער פֿאָן 86 יאהרען. ער פֿערמאכטע דער חברה קדישא 2000 גולדען, איבערדיעס בעשטיממטע דערזעלבע אייך איינען בעדייטענדען בעטראג צור אויסהייראטונג ארמער יידישער מעדכען. דער געמיינדע שענקטע ער 8 טאגע פֿאָר זיינעם טאָדע איין פּראכטפֿאָללעס „ספר תורה" נעבסט „כלי קדש". תנצב"ה!

* (וועלכעס איזט דאס ווירקליכע קינד?) איין סעגעדינער בלאטט בריגנט אויס דער צייט דער איבערשוועממונג נאכטרעגליך נאָך פֿאָלגענדען ערשיטטערנדען פֿאלל: דער יידישע אייפֿזעהער איינעס אייזענבאהן-מאגאצינס פֿערלאָר ביי דען הערייגבעכענדען וואססער וייב אונד קינד. איינינע טאגע שפּעטער וואורדע דער טאָדטע קאָרפּער איינעס קינדעס אייפֿגעפֿינדען. אין וועלכעם דער יידישע מאגאצינ-אייפֿזעהער זיין איינענעס קינד צו ערקעננען גלייבטע. עס וואר פֿיר זיין פֿאטער-הערץ איינע טרייריגע פֿריידע, דאס עס איהם וועניגסטענס געלינגען, זיין קינד צו „קבר ישראל" בריגנען לאססען צו קאָננען. דאס קינד וואורדע אויף דעם יידישען פֿריעדהאָפֿע בעערדיגט. ביי וועלכער געלעגענהייט דער ראבבינער איינע ערשיטטערנדע טרויער-רעדע היעלט. דער אונגליקליכע פֿאטער ערקלערטע, דאס איהם אלל' דיעס פֿאסט זאָפֿיעל בערוהיגונג ביעטע, אלס העטטע ער דאס גליק געהאבט, זיין קינד נאָך איינמאל לעבענד אומארמען צו קאָננען. איינינע טאגע שפּעטער יעדאָך וואורדע וויעדער איין טאָדטעס קינד אויס דען פֿלוטהען געצאָגען. דער מאגאצינער שיטע דאסזעלבע אן אונד בעהייפּטעטע מיט זיכערהייט דאס דיעזעס זיין קינד זייא. דער אונגליקליכע פֿאטער וויים נאטירליך ביז היינטע ניכט, וועלכעס דיעזער ביידען קינדער דאס זיינינע וואר!

בריעפֿע דער רעדאקציאָן.

הערין מ' ל' אין פ....ה: אונטער „10,000-ליטער-פּערצענט" איזט נור צו פֿערשטעהן איין העקטאָליטער שפּיריטוס ניכט אבער דער 100% פּערצענט אלקאָהאָל ענטהאלט. זאָלכער שפּיריטוס קאנן יעדאָך, פֿאבריצירט ווערדען. ווענן אלזאָ יעמאנד „10,000-ליטער-פּערצענט" שפּיריטוס קויפֿט, דער פֿאָרהאנדענע שפּיריטוס אבער צום ביישפּיעל בלאָס 40 פּערצענט אלקאָהאָל ענטהאלט, זאָ מוס דער פֿאבריקאנט דעם קייפֿער אנשטאטט איינעס העקטאָליטערס פֿאללע 2½ העקטאָליטער שפּיריטוס ליעפֿערן. דיעזע 2½ העקטאָליטער שפּיריטוס, דער בלאָס 40 פּערצענט אלקאָהאָל ענטהאלט, מאכען נון „10000 ליטער-פּערצענט" אויס, דאס היסט: זיא זינד אים ווערטהע איינעם העקטאָליטער שפּיריטוס גלייך, דער אבער 100 פּערצענט אלקאָהאָל ענטהאלט!

געשעפֿטסבעריכט

פּעסטער פּרייזע.

געטריידע-געשעפֿט. פֿאָן ווייצען וואר געסטערן וועניג צו מארקטע געבראכט, דער פֿערקויף וואר מעסיג. 10000 מטצר' וואורדען פֿערקויפֿט.

ווייצען טהייס 200 מעטרצ' 76.2 קילאָ 14.— גולד. 200 מעטערצטר, 74.5 קילאָ 13.95 גולד. 100 מעטערצטר' 73.5 ק' 13.70 גולדען. 100 מטרצ' 76. קילאָ 13.90 גול. — 200 מטרצ' 74.5 קילאָ' 13.80 גול. 100 מטצ' 74.5 ק' 13.65 גול. — 300 מטרצ' 74. ק' 13.40 גולד. — 100 מטרצ' 74. קילאָ 13,40 גולדען, — 500 מטרצ' 77. 14.— גולד. — (אללעס פֿער דרייא מאנאטע.)

קאָרן 9.95—9'90 גולד.

גערסטע: 8.50—8.20 גולד.

האפֿער 7.60—7.40 גולד.

ווייצען פֿער פֿריה-יאהר 14.65—14.60 גולד.

האפֿער פֿער פֿריה-יאהר 7,60 — 7.65 גולד.

קוקורוץ באנאטער פֿער מאי-יוני 1880, 8,65 — 8,70 גולד.

וויענער שלאכט-פֿיעהמארקט. דער אויפֿטריעב אויף דעם וויענער שלאכט פֿיעהמארקטע אם 19-טען ד. מ. בעטרוג 2599 שטיק. דאפֿאָן ווארען: 1346 אונגארישע 536 פּאָלנישע אונד 717 דייטשע, דיא פּרייזע שטעללטע זיך פּער 100ק.: אונגארישע מאסט-אָכסען 53 - 61 גולדען, — פּאָלנישע 54—57 גולד. דייטשע 54 - 61 גולד.—

פֿעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

פֿרוכט- אונד מעהל-פּרייז-טאבעללע.

פֿריכטע.		קוואליטעט פר. הקטאל.	פער 100 קילאָגראמם
ווייצען	נייער באנאטער	—	—.——.—
"	"	75	13.65—13.50
"	"	76	13.85—13.75
"	"	77	14.05—13.95
"	"	78	14.50—14.10
"	"	79	—.——.—
"	"	80	—.——.—
"	טהייס	74	—.——.—
"	"	75	—.——.—
"	"	76	13.50—13.60
"	"	77	13.95—13.85
"	"	78	14.15—14.05
"	"	79	14.30—14.20
"	"	80	—.——.—
"	פעסטער באדען	74	—.——.—
"	"	75	13.55—13.35
"	"	76	13.70—13.60
"	"	77	13.95—13.85
"	"	78	14.05—14.—
"	"	79	—.——.—
"	"	80	—.——.—
"	וויעסעלבורגער	74	—.——.—
"	"	75	—.——.—
"	"	76	13.70—13.60
"	"	77	13.95—13.85
"	"	78	14.15—14.05
"	"	79	14.30—14.20

פֿריכטע	קוואליטעט פר. הקטאל.	פער 100 קילאָגראמם
קאָרן	72	10 —— 9.80
גערסטע מאלץ	62	10.75— 8.85
גערסטע פוטטער	62	7.75— 7.50
האפֿער	41	7.70— 7.45
קוקורוץ באנאטער	—	7.75— 7.65
אנדערער	73	7.65— 7.55
הירזע	—	8.10— 7.85

[illegible]		פער 100 קילאָגראמם
ווייצען	פער אָקטאָבער	—.—
"	"	—.—
"	" פֿריהיאהר	14.60
קוקורוץ	"	8.65
גערסטע	"	—.—
האפֿער	"	7.60
"	"	—.—
רעפס	"	—.—

באללען-מעהל		קר.	פל.
נומער 0	דער באללען צו 100 קילאָגראמם מיט זאק	20	25
" 1		40	24
" 2		60	23
" 3		80	22
" 4		20	22
" 5		20	20
" 6		30	19
" 7		80	18
" 8		—	18
" 8½		60	16
שפּיריטוס: אלטע פעטהאריע פריטהעקט		25	38
" נייע " קאראמפעל		50	34

קורז-טאבעללע פֿאָם 20. יענער.

געלד-קורז	קר.	פל.
זילבער-אגיא	—	100
דוקאטען	54	5
עסטערר.-אונגארישע 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פראנקס)	34	9
נאפאלעאנדאר	34	9
דייטשע רייכסבאנקנאָטען	85	57
20 מארקשטיקע	52	11
פאפיער-רובעל	22	1

לאָזע	קר.	פל.
1854-ער 4 פּערצענטיגע שטאאטס-לאָזע	50	124
1860-ער " נאנצע	75	131
דעטטא " פֿינפֿטעל	—	135
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	—	172
דעטטא " 50 "	50	169
קאסא רענטענשיינע	—	27
טהייס-לאָזע	20	17
קרעדיט-לאָזע	50	178
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	—	40
דאָנוי-דאמפשיפפאהרטס-לאָזע	50	106
אינסברוקער לאָזע	—	25
רעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	—	18
קראקויער לאָזע " 20 "	25	29
אָפנער לאָזע " 40 "	50	40
פאלפי לאָזע " 40 "	25	39
רודאלפס-לאָזע " 10 "	75	18
סאלם-לאָזע " 40 "	—	54
וואלדשטיינער לאָזע " 20 "	75	22
סט-גענאיס לאָזע " 40 "	25	47

לאָזע	קר.	פל.
סטאניסלויער לאָזע צו 20 גולדען	75	27
טריעסטער לאָזע " 100 "	—	119
דעטטא " 50 "	50	62
וואלדשטיין-לאָזע " 20	50	33
ווינדישגרעטץ " 20	—	37
אונגארישע פּרעמיען-לאָזע צו 100 גולד.	75	112
דעטטא צו 50 גולדען	—	112
וויענער לאָזע	—	121

ווערטה-פּאַפּיערע	קר.	פל.
אונגארישע גאלד-רענטע	45	98
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	—	89
טעמעשוואר-באנאטער	50	87
זיעבענבירגישע	50	86
גאליצישע	10	96
בוקאָווינער	75	93
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	80	115
וויינצעהענט-אבלאָזונגס-אָבליגאציאָנען	—	90
פפאנדבריעפע דער אונגארישען באָדען-קרעדיט צו 5 איינהאלב פּערצענט	25	101
דער אונגארישען היפּאָטהעקען-באנק צו 5 פּערצענט	—	95
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדען-קרעדיט-אנשטאלט צו 5 איינהאלב פּערצענט	—	96
דעטטאָ צו 6 פּערצענט	—	100
דער פּעסטער קאממערציאל-באנק	—	101
דער אָסטבאהן	35	78
דער נארד-אָסטבאהן	50	140

Eigenthümer u. verantwortlicher Redacteur: M. REIS.

Budapest, 1880. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard

זיך אונד איהרען קינדערן וואהל ניכטס אבגעהען. אלליין זיא פערזעטצטע נאך אונד נאך אללע מאָבעל-שטיקע דיא זיא בעזאס, דאמיט דיא פאָליצייא גלויבע, דאס זיא זיך אין טיעפסטעם עלענד בעפינדע. עס לאג יעדאָך אויף דער האנד, דאס דיא פרויא דורך דיעזע מאָבעל-פערפפענדונגען אונמאָגליך זאָ פיעל געלד איינברינגען קאָננטע, אום איהרע בעדייטענדען אויסגאבען צו בעשטרייטען. דיא פאָליצייא וואוסטע אלזאָ מיט בעשטיממטהייט, דאס דיא פרויא דיא 60,000 גילדען האבע. וויא אבער היעפיר דען בעווייז ערברינגען? דיעזע פראגע וואר עבען שווער צו בעאנטוואָרטען. דאָך דיא פרויא פערריעטה זיך זעלבסט דורך איינען אונבעזאָננענען שריטט. זיא וואָללטע נעמליך פיר איהרען פערהאפטעטען מאנן איינען טיכטיגען אדוואָקאטען זיך פערשאפפען. זיא פירכטעטע יעדאָך, דעמזעלבען איינע בעדייטענדע בעלאָהנונג אנצוטראגען, דא מאן זאָדאנן ערפאהרען ווירדע, דאס זיא דאס אנגעבליך געשטאָהלענע געלד דעננאָך בעזיטצע. זיא גינג דאהער צו איינער פרויא, וועלכע מיט איינעם בעריהמטען אדוואָקאטען בעפריינדעט וואר. דיעזער פרויא זאגטע דיא קאנער: „איך ווערדע איהנען מאָרגען 1300 גילדען ברינגען. איבערגעבען זיא דיעזע דעם העררן אדוואָקאטען, דאמיט ער מיינען מאנן אויס דעם קערקער הערויסארבייטע. זיא דירפען אבער ניכט זאגען, דאס זיא דאס געלד פאָן מיר ערהאלטען האבען!" — דיא קלוגע פרויא פערשפראך דער קאנער, דיעזע ביטטע גערנע צו ערפיללען. קוים וואר דיא קאנער וועגגעגאנגען, אלס דיעזע פרויא היעפאָן דער פאָליצייא דיא אנצייגע ערשטאטטעטע. טאגס דאראויף געגען מיטטאג קאם דיא קאנער וויעדער צור ערוועהנטען פרויא אונד איבערגאב דערזעלבען 13 שטיק הונדערטער-נאָטען. אין דעמזעלבען אויגענבליקע אָפפנעטע זיך יעדאָך דיא טהיר איינעם נעבען-ציממערס, אויס דעם 6 פאָליציי-מעננער הערויסטראטען אונד דיא קאנער פערהאפטעטען, וועלכע ביי זיך נאָך 50 שטיק פינפציגער-באנקנאָטען האטטע. יעטצט וואורדע אין דער וואָהנונג דער קאנער איינע שטרענגע דורכזוכונג פאָרגענאָממען, אונד ריכטיג וואורדען נאָך 56,000 גילדען פאָרגעפונדען. דיא באנקנאָטען בעפאנדען זיך אם באָדען איינעם שיפפאָנס מיט איינעם דיננען ברעטטכען בעדעקט, וועלכעס דאָרט אנגענאגעלט וואר. אללענפאללס האט דיא נאָרד-באהנ-געזעללשאפט איהר געלד צוריקבעקאָממען!

* (איבער דיא ענטדעקונג דער 60000 גולדען) ביי פרויא קאנער, וואפאָן וויר אָבען בעריכטען, ווירד אויס וויען נאכטרעגליך נאָך פאָלגענדעס מיטגעטהיילט: „דיא וועלט וויים, דאס עס אין דער מעדיצינישען וויסענשאפט צווייערלייא זיסטעמע אָדער מעטהאָדען גיבט. דיא איינע הייסט: דיא „אללאָפּאטהיע", דיא אנדערע „האָמאָאָפּאטהיע". אונזערע געוואָהנליכען ארצטע בעפאָלגען דיא „אללאָפּאטהישע" היילמעטהאָדע. דיעזע בעשטעהט דארין, דאס צום ביישפיעל איינעם קראנקען, דער אן גראָסער היטצע ליידעט, היילמיטטעל גערייכט ווערדען, וועלכע קעלטע ערצייגען. דאס הייל-מיטטעל מוס אלזאָ איינע דער קראנקהייט ענטגעגענגעזעטצטע איינענשאפט בעזיטצען. גאנץ אנדערס פערפאהרען יענע ארצטע, וועלכע דיא האָמאָאָפּאטהישע מעטהאָדע בעפאָלגען. ליידעט איין קראנקער אן גראָסער היטצע, זאָ רייבען זיא איהם איין מיטטעל, דאס עבענפאללס היטצע הערפאָרברינגט. — דיעזע בעהייפטען נעמליך, דאס דיא דורך דאס היילמיטטעל הערפאָרגעבראכטע היטצע דיא פריהערע קראנקהאפטע היטצע פערטרייבען מיססע. דיא אללאָפּאטהישען ארצטע פערטרייבען אלזאָ דיא קראנקהייט דורך ענטגעגענגעזעטצטע, דיא „האָמאָאָפּאטהישען" ארצטע יעדאָך דורך „גלייכע" מיטטעל. — נון האט עס זיך הערויסגעשטעללט, דאס אויך אונזערע פאָליציי-מעננער דיא אללגעמיינען קראנקהייטען דער געזעללשאפט, נעמליך „פעראונטרייאונגען", „דיעבערייען" אונד „רויבערייען" וויא דיא האָמאָאָפּאטהישען ארצטע נור דורך „גלייכע מיטטעל", נעמליך דורך „דיעבע" אונד „רויבער" קורירען קאָננען. וויא פיעלע עהרליכע מענשען וואָרען דא אין בעוועגונג געזעטצט וואָרדען, אום דען 60000-גולדען-דיעבשטאהל דעם קאנער צו ענטדעקען! אבער אללעס וואר פערגעבענס. איין עהרליכער מענש דענקט עבען עהרליך. אללעס בעדייערטע דען אונגליקליכען קאנער, דעם דיא ערוועהנטע סוממע געשטאָהלען וואורדע, דא מאן זיינען ליגענהאפטען אויסזאגען גלייבען שענקטע. — מאן וואר אלזאָ נור בעשטרעבט, איינען דיעב אויספינדיג צו מאכען. דען מאן אבער דעסהאלב פערגעבענס זוכטע, וויל איין זאָלכער, וויא עס זיך נון הערויסשטעללטע, גאר ניכט עקסיסטירטע. אונד דיא פרויא קאנער וואר פפיפפיג גענוג, דיא וועלט אין דער אירריגען מיינונג פאָן איהרער אונשולד אונד דער אונשולד איהרעס מאננעס צו ערהאלטען. זא ליעס זיא ערסט פאָר קורצעם אין דען צייטונגען פאָלגענדע אנגאָנצע ערשיינען: „יענער הערר, וועלכער דיא 60000 גולדען זיך אויף אירגענד איינע ווייזע אנגעאייגנעט, האט ניכט נור מיינען מאנן, זאָנדערן אויך מיך אונד מיינע פינף קינדער אונס אונגליקליך געשטירצט. מיין מאנן איזט יא זייט יענער צייט פערהאפטעט, וועהרענד דעססען איך מיט מיינען קינדערן אין נאָטה אונטערגעהע. מאָגע יענער הערר דאָך מיט אונס ערבארמען האבען אונד דער פאָליצייא אויף אירגענד איינע ארט בעווייזען, דאס מיין מאנן אונשולדיג איזט. נור זאָ ווערדע איך מיט מיינען קינדערן פאָר דעם הונגער-טאָדע געררעטטעט ווערדען קאָננען!" — דיעזע אנצייגע פערפיהרטע ווירקליך דיא עהרליכען לייטע צו גלויבען, דאס פרויא קאנער זאממט קינדערן גאנץ אונשולדיג דורך איינען דיעב אינס עלענד געריעטה, דער איהרעם מאננע דיא ערוועהנטע געלד-סוממע געשטאָהלען האט. נאָך מעהר! איינינע טאגע שפעטער ערהיעלט פרויא קאנער פער פּאָסט איינען בריעף מיט 50 גול. דער בריעף לויטעטע: „ליעבע פרויא! איך האבע דורך ענטווענדונג דער 60000 גולד' פאָן איהרעם מאננע, מיין גליק געמאכט. צור לינדערונג איהרעס עלענדס איבערזענדע איך איהנען 50 גולדען!" דיעזער בריעף וואורדע איבעראלל הערומגעצייגט. נון וואורדע דיא וועלט נאָך מעהר אין דער מיינונג בעשטערקט, דאס פרויא קאנער זאממט איהרעם מאננע גאנץ אונשולדיג אים עלענד שמאכטען מיססע. קיינעם עהרליכען מאננע פיעל עס איין, דאס פרויא קאנער זעלבסט דיעזען בריעף געשריעבען האט אונד איהן זאמט דען 50 גולדען אן איהרע איינענע אדרעססע צור פּאָסט גאב. אבער וואס טייזענדע עהרליכע לייטע ניכט ענטדעקען קאָננטען, דאס געלאנג איינעם שטרעפלינגע. קאנער וואורדע נעמליך ביי זיינער פערהאפטונג מיט איינעם פערברעכערישען שטודענטען צוזאממען איינגעשפּערט. דיעזעם שטודענטען געגעניבער האט קאנער זיך אין איינער ווייזע געאייסערט, דאס יענער ביי זיינער בעפרייאונג דער פאָליצייא קלארע מיטטהיילונגען מאכען קאָננטע, דאס דיא 60000 גולדען אים בעזיטצע דער פרויא קאנער זיך בעפינדען. דיא פאָליצייא נאהם נון דיעזען פערברעכער אין איהרע דיענסטע. דיעזער גינג צו פרויא קאנער אונד געוואנן לייכט איהר פערטרויען, דא ער יא מיט איהרעם מאננע צוזאממען איינגעשפּערט וואר. זיא האטטע פיר איהן קיין געהיימניס מעהר. ער רעדעטע איהר צו, 1300 גולדען זיינער קוואַרטיערס-פרויא צו איבערגעבען, וועלכע מיט איינעם בעריהמטען אדוואָקאטען בעפריינדעט איזט, דער דען קאנער אויס דעם קערקער בעפרייען קאנן. גלייכצייטיג בעשטעללטע דער שטודענט אבער מעהרערע פאָליציי-לייטע אין דיא וואָהנונג זיינער קוואַרטיערס-פרויא, וועלכע זאָדאנן דיא פרויא קאנער דאָרט פערהאפטעטען. זאָ האט דיא פאָליצייא מיט הילפע איינעם „פערברעכערס" דאס גראָסע „פערברעכען" קאנערס ענטדעקט, וואס איהר מיט הילפע אללער עהרליכען לייטע ניכט געלינגען קאָננטע!

* (איין יודע אלס „פרעזביטער".) דער פאָרשטעהער איינער כריסטליכען עוואנגעלישען געמיינדע הייסט „פרעזביטער." ער איזט דער אנפיהרער אונד געוויססערמאססען דער בישאָף.

רייכטע דעם קייזער דיעזע זיינע שריפט אונד דער קייזער נאהם איהן וואָהלוואָללענד אויף.

אבער דיא דאָמיניקאנער ליעסען זיך אויך פאָם קייזער ניכט איינשיכטערן אונד זיא ערטהיילטען דען שטרענגען בעפעהל, דאס אלל דיעיעניגען, וועלכע רייכלין'ס „אויגענשפּיעגעל" בעזיטצען, דעמזעלבען אויסליעפערן מיססען, וואָראן אללע דיעזע ביכער פערבראננט ווערדען זאָללען. דיא דאָמיניקאנער פּרעדיגטען איבעראלל, דאס דעם פאָלקע פיר דרייא הונדערט טאגע אללע זינדען פערציעהען ווערדען, ווענן עס דעם פעסטע דעם פערברעננענס דער רייכלינישען ביכער בייוואָהנען ווירד.

אם 12. אָקטאָבער 1513 וואר דער פּלאטץ פאָר דער קירכע אין מאינץ געדרעננט פאָלל פאָן צושויערן אונד נייגיעריגען, דיא דאָמיניקאנער גינגען שטאָלץ הערום אום דען שייטער-הויפען, אויף וועלכעם רייכלין'ס ביכער פערבראננט ווערדען זאָללטען. שאָן שיקטען זיך דיעזע אן, דאס פערברעננונגס-ווערק צו פאָללציעהען —, אלס פּלאָטצליך דער ערצבישאָף אוריעל זיינען געזאנדטען הינשיקטע אונד דיעזעס פערברעננונגס-ווערק שטרענגע פערביעטען ליעס. — דיא גייסטליכען שטאנדען דא זעהר בעשעמט, דא מאן איהנען וויעדער דען בראטען פאָם מויל וועגגעפּישט האטטע, אונד איינינע אויפגעקלערטע שטודענטען ריעפען שפּאָטטיש: „נון, דא דער שייטער-הויפען שאָן איינמאל ערריכטעט איזט, זאָ זאָללטע מאן אויף דעמזעלבען ליעבער דיא דונקעל-מעננער (דיא גייסטליכען) אלס דיא אויפקלערענדען שריפטען רייכלין'ס פערברעננען!" —

זאָ גינג נון וויעדער דער שווער אנגעקלאגטע רייכלין, דער פערטהיידיגער דער יודען אונד איהרער שריפטען, אויס דעם הארטען קאמפּפע אלס זיעגער הערפאָר. — דאס אויך דיא יודען איהרע פריידע אן דעם אויסגאנגע דיעזעס קאמפּפעס האטטען, לאסט זיך לייכט דענקען. האנדעלטע עס זיך יא דאָך דאביי אין ערסטער רייהע אום זיא זעלבסט. דענן ווענן רייכלין'ס שריפטען פעראורטהיילט וואָרדען וועהרען, זאָ העטטע זיך דאנן קיין געלעהרטער כריסט מעהר געוואגט, אויף דיא יודען גוטעס צו שרייבען. דיא ראבבינער דייטשלאנדס האבען וועגען דיעזעס זיעגעס דעם העררן רייכלין איינע פערזאממלונג אבגעהאלטען אונד דארין ערקלערט, דאס דיעזער רייכלינישע זיעג דיא בעדייטונג האבע, דאס באלד דיא מאכט דער גייסטליכקייט געבראָכען ווירד. דיעזע פּראָפעצייהונג וואר אויך דורך דיא דאראויפפאָלגענדע רעפאָרמאציאָן איינגעטראָפפען.

דיא גייסטליכען אבער וואָללטען זיך נאָך אימטער ניכט אלס בעזיעגט ערקלערען, זיא ווענדעטען זיך זאָדאנן דירעקט אן דען פּאַפּסט לעאָ X. — רייכלין וואוסטע, דאס מאן ביי פּאַפּסט לעאָ פיר'ס געלד אללעס אויסריכטען קאנן, אונד דיא דאָמיניקאנער וואָרען זעהר רייך. ער פירכטעטע דאהער, דאס דער פּאַפּסט געגען איהן ענטשיידען ווערדע.

פּאַפּסט לעאָ X. האטטע איינען געלעהרטען יידישען ארצט, אן דיעזען יידישען לייב-ארצט ווענדעטע זיך רייכלין מיט איינעם העבראַישען שרייבען, דאמיט ער זיין פירשפּרעכער ביים פּאַפּסטע זייא. דיעזער אויסגעצייכנעט גוט געשריעבענע העבראַישע בריעף פאָן רייכלין בעפינדעט זיך נאָך הייטע אונד איזט זאָ גוט בלשון הקודש געשריעבען, דאס ער אונס אין שטוינען פערזעטצט. (וויר וואָללען יעדעס, דער אונס אין אונזערער רעדאקציאָן בעזוכט, איינע טרייע אבשריפט דיעזעס רייכלינישען העבראַישען בריעפעס צייגען.)

פּאַפּסט לעאָ X. וואר איין אויפגעקלערטער מאנן, ער קימערטע זיך מעהר אום דיא פּאָליטיק אלס אום דיא רעליגיאָן. איהם וואָרען דיא רעליגיאָנס-שטרייטיגקייטען פערהאסט. — זעלבסטפערשטענדליך האט זיין יידישער לייב-ארצט אללעס מאָגליכע צו גונסטען רייכלין'ס אנגעווענדעט. דאס ענדע וואר, דאס דיא דאָמיניקאנער דען פּראָצעס פערלאָרען האבען אונד דאס איהר גראָס-אינקוויזיטאָר האָכשטראטען פעראורטהיילט וואורדע, 1110 גאָלד-גולדען פּראָצעס-קאָסטען צו צאהלען.

דיא דאָמיניקאנער קנירשטען מיט דען צעהנען אונד וויטהעטען איבער דיעזען אויספאלל דעם פּראָצעססעס, היעלטען זיך אבער נאָך אימטער ניכט פיר בעזיעגט אונד זעטצטען איהר טרייבען געגען רייכלין וויטער פאָרט. יעטצט ערסט ענטשטאנד וועגען דיעזעס שטרייטעס איבער דיא יידישען ביכער איין גראָסער געלעהרטען-שטרייט אין גאנץ דייטשלאנד. דיא אויפגעקלערטען היעלטען ביי רייכלין אונד דיא פערדוממטען היעלטען מיט דען דאָמיניקאנערן. עס וואר איין קאמפּף דעם ליכטעס געגען דיא פינסטערניס.

דער אויפגעקלערטע קארדינאל „עגידיאָ דע וויטערבאָ" אין ראָם, שריעב אן רייכלין פאָלגענדעס: „דיא תורה, וועלכע דען מענשען אים פייער געאָפפענבארט וואורדע, איזט צום ערסטען מאלע אויס דעם פייער געררעטטעט וואָרדען, אלס אבראהאם פאָם גליהענדען קאלק-אָפען ענטקאם, אונד יעטצט איזט זיא צום צווייטען מאלע דורך רייכלין פאָם פייער געררעטטעט וואָרדען, דא דיא יידישען שריפטען געררעטטעט זינד, וואָדורך דאס געזעטץ ערסט ליכט ערהיעלט, דורך דערען אונטערגאנג עוויגע פינסטערניס וויעדער איינגעטרעטען ווירדע." — (פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

אין איינער גענעראל-פֿערזאממלונג דיא לייטע נאָך
מעהר רייצען קאָננטע. איך וואַרטעטע דאהער ביז
דער שטורם זיך געלעגט. דאמיט דיא גענעראל-
פֿערזאממלונג רוהיג בעראטהען קאנן!״ — עס ער-
האָבען זיך נין מעהרערע רעדנער, פֿאָן דענען וויר
איינינע היער פֿאָלגען לאססען. — איגנאַץ ה ע ל פֿ י
זאגטע: „דער אָבערבירגערמייסטער פֿירכטעטע אין
שטירמישען צייטען איינע גענעראל-פֿערזאממלונג
איינצובערופֿען. וואנן דענן זאָלל דיעזע איהרע טהע-
טיגקייט איבען? אין פֿריעדליכען צייטען ברייכט זיא
ניכט דאריבער צו וואַכען, דאס דיא אינש לדיגען ביר-
גער ניכט געפּריגעלט אונד ניעדערגעשאָססען וועור-
דען!״ — יוליאוס ש ט יי נ ע ר זאגטע: „דיא הויפּט-
שטאדט מיט דעם שטאאטע צור ערהאלטונג דער
פּאָליציי דען בעטראג פֿאָן 400000 גילדען ביישטייערן.
דיא הויפּטשטאדט האט אלזאָ דאס רעכט, אויף דיא
געשטאלטונג דער פּאָליצייא איינפֿלוס צו נעהמען.
אבער דאס גענוגט ניכט; דא מענשען-בלוט גע-
פֿלאָססען, מיסטע אויך איינע שטרענגע אונטערזו-
כונג איינגעלייטעט ווערדען, דאמיט דיא שולדיגען
איהרע שטראַפֿע ערהאלטען!״ — קארל אָ ט ו ו אָ ש
ערוויעדערטע העריויף: „איינע אונטערזוכונג איזט
ניכט לייכט מאָגליך, דא יענער, דער דאס אונגליק
האטטע, דורכגעפּריגעלט צו ווערדען, ניכט מיט דער
פּאָליצייא היעריבער אין „פּראָטאָקאָלל״ איינגעהע-
מען קאָננטע. — איך פֿראגע אבער, זאָ וואַרען דיא
מיניסטער וועהרענד דיעזער רעוואָלוציאָנערען פֿאָר-
פֿעללע? פּאָליציי-לייטע וואַרען איבעראלל צו זע-
הען, נירגענדס אבער צייגטע זיך אויך נור איין איינ-
ציגער מיניסטער!״ — פּראָפֿעססאָר פּיל האָפֿפֿמאנן
זאגטע: דאס דיא פּאָליצייא ניכט געשיקט גענוג
איזט, אונזער פֿערמאָגען צו שיטצען, דאס וואיסטען
וויר לענגסט. נון וויססען וויר אבער, דאס זיא אויך
ניכט פֿעהיג איזט, אונזער לעבען צו שיטצען. דאס
מיליטער וואר היעבייא גאר ניכט אם פּלאטצע.
דיעזעס האט איינע ווייט האהערע איינאבע. דיע-
זעס האט דען בערוף, דאס לאנד פֿאָר אייסערען
פֿיינדען צו שיטצען, ניכט אבער אויף רוהיגע בירגער
צו שיעסען!״ — נאכדעם וויקאָ אונד אנדערע פֿריינ-
דע דער רעגיערונג דיא פּאָליצייא אונד דען אָבער-
בירגערמייסטער אין שוטץ גענאָמען, ענטשפּאנן זיך
נאָך איין שטרייט דאריבער: אָב דיא ערוועהנטען
בעשליססע דער גענעראל-פֿערזאממלונג דעם מי-
ניסטער דעם אינגערן אָדער דעם פּארלאמענטע
אונטערברייטעט ווערדען זאָללען. ביא דער היע-
רויף ערפֿאָלגטען אבשטימונג האבען פֿיר-פֿינפֿטעל
דער אנוועזענדען מיטגליעדער דער גענעראל-פֿער-
זאממלונג דאפֿיר געשטיממט, דאס דיא בעשליססע
דעם מיניסטער דעם אינגערן צו אונטערברייטען
זינד. — (דאָרט ווערדען דיעזע בעשליססע „גוט

אייפֿגעהאָבען״ זיין. דער מיניסטער דעם איננערן
איזט יא דער אָבערסטע שעף דער פּאָליצייא, דער
אין דיעזען בעשליססען איגענטליך איינע אנקלאגע
געגען זיך זעלבסט ערבליקען מיס!)

*) (דיא אנגעלעגענהייט דער
היעזיגען רעוואָלוציאָן אים אונ-
גארישען רייכסטאגע.) נאָך לענגע-
רער רוהע האבען געסטערן דיא ארבייטען אים אונ-
גארישען רייכסטאגע בעגאָננען. גלייך אין דיעזער
ערסטען זיטצונג בראכטע דער איסטערסט-לינקע
דעפּוטירטע, לודוויג מאָטשארי, דיא אנגעלעגענהייט
דער היעזיגען רעוואָלוציאָן צור שפּראכע. ער זאג-
טע: „געעהרטעס הויז! דיא רעוואָלוציאָן, וועלכע
היער אם 11. יענער איסגעבראָכען, ענטשטאנד
נור אים דער ערביטטערונג דעס פֿאָלקעס איבער
דיא פֿערדערבטהייט אונד בעשטעכליכקייט דער
היעזיגען האָהערן בעאמטען. וויר האטטען היער
מעהרערע זאָלכע פֿאָללע נאכאיינאנדער אין דען
פֿערזאָנען דעם שטאאטס-סעקרעטערס זוטשי,
דעס וויצע-פּרעזידענטען גאבריעל וואראדי אונד אין
דער לייטונג דער באָדען-קרעדיט-אנשטאלט פֿיר
קליינ-גרונד-בעזיטצער. דאס ערביטטערטע פֿאָלק
פֿערזאממעלטע זיך נור דאהער צו איינעם קראַוואלל
פֿאָר דעם ארעליגען קאסינאָ, וויל דאס פֿאָלק דאָרט
דיא לייטע פֿערמוטהעטע, וועלכע דיא שולד אן דיע-
זער פֿערדערבטהייט טראגען. איך וויל דיעזע רע-
וואָלוציאָן ניכט ענטשולדיגען, דענן איך פֿערדאממע
יעדען דעראַרטיגען שטראסען-קראַוואלל, אבער איך
וויל מיך היער בעשוועהרען געגען דיא אונערהאָרטע
ראָההייט אונד גראבהייט דער היעזיגען פּאָליצייא,
וועלכע זעלבסט אויף דיא אונשולדיגען וויטהענד
דריינ-הייטע. זאָלכע זאכען דירפֿען ניכט געדולדעט
ווערדען. דאנן וואורדע נאָך אויך דאס מיליטער
געגען דאס פֿאָלק העריבייגערופֿען. נין הערשט
אבער אין יעדעם קאָנסטיטוציאָנעללען שטאאטע
דאס געזעטץ, דאסס דאס מיליטער נור אין פֿאָלגע
דער אייפֿפֿאָדערונג דער בירגערליכען בעהאָרדען
איינשרייטען דאַרף. נין אבער האט היער גאר דער
האָנוועד-מיניסטער דאס מיליטער דער געמיינזאמען
ארמעע העריבייגערופֿען אונד עס הערשטע אין
דיעזער אנאָרדנונג איינע פֿאָרמליכע פֿערווירונג.
מיין אנטראג געהט אלזאָ דאהין, דאס דער רייכס-
טאג איינע אויס פֿינפֿצעהן מיטגליעדערן בעשטעהענדע
קאָממיססיאָן ענטזענדען מאָגע, דערען איינאבע
עס זיין ווירד, צו אונטערזוכען, וועד שולד אן יענער
געוואלטטהעטיגקייט וואר — אונד אָב דאס איינ-
שרייטען דעם מיליטערס אויף דען רוף דער ביר-
גערליכען בעהאָרדע געשעהען איזט.״ נאָך דיעזער
רעדע דעס הערן מאָטשארי זאגטע דער רייכסטאגס-
פּרעזידענט: „דיעזער אנטראג דעם הערן דעפּ-

טירטען ווירד ערסט זאמסטאג אויף דיא טאגעס-
אָרדנונג געשטעללט.״ דיא איסערסט-לינקען וויגש-
טען, דאס מאן דיעזען אנטראג זאָפֿאָרט צור פֿער-
האנדלונג נעהמע. אבער דיא מעהרהייט פֿאסטע
דען בעשלוס, דאס מאָטשארי אין דער היינטיגען
זיטצונג זיינען אנטראג בעגרינדע אונד איבער דיע-
זען בעגרינדעטען אנטראג זאָלל ערסט אין דער
מאָרגיגען רייכסטאגס-זיטצונג ענטשיעדען ווערדען,
אָב ער צור פֿערהאנדלונג געצאָגען ווערדען זאָלל
אָדער ניכט.

*) (דיא נאָטה-אנגעלעגענהייט
אים אונגארישען רייכסטאגע.)
אין דער געסטריגען זיטצונג דעם אונגארישען רייכס-
טאגעס ריכטעטע א י ר א נ י פֿאָלגענדע אנפֿרא-
גען אן דען מיניסטער: „איזט דער העהר מיניס-
טער געניינט, דעם רייכסטאגע זאָבאלד אלס מאָג-
ליך איינען שריפֿטליכען בעריכט איבער דען אים
לאנדע הערשענדען נאָטהשטאנד אונד איבער דיא
צור לינדערונג דעסזעלבען געטראָפֿפֿענען פֿעראָרד-
נונגען פֿאָרצולעגען? פֿינדעט דער העהר מיניסטער
עס ניכט פֿיר נאָטהווענדיג, דאס צור בעקעמפֿפֿונג
דעם נאָטהשטאנדעס ווירקזאמערע מיטטעל אין אנ-
וועגדונג קאָממען אונד דאס פֿיר זאמען צום נעכס-
טען פֿריהלינגס-אנבוי געזאָרגט ווערדע? — אויף
דיעזע אנפֿראגען ווירד דער מיניסטער ערסט אין
איינגען טאגען אנטוואָרטען.

*) (איין דיעבשטאהל פֿאָן fl. 60,000.)
וויר האבען זיינערצייט געמעלדעט, דאס אין דיע-
נער דער נארד-באהן, נאמענס קאגער, דעם דער
בעטראג פֿאָן 60,000 גילדען אנפֿערטרויט וואורדע,
אים זעלבע אין איינע באנק צו טראגען — דיא
אנצייגע ערשטאטטעטע, דאס איהם דאס געלד אויף
דעם וועגע צור באנק ג ע ש ט אָ ה ל ע ן וואורדע.
ער גאב אן, אויף דעם וועגע אין איין ווירטהס-הויז
איינגעקעהרט צו זיין, וואָ ער זיך אין גלאז ווין גע-
בען ליעס. וועהרענד דעם וויינ-טרינקענס זאָלל איהם
אלזאָ דיעזע סוממע געשטאָהלען וואָרדען זיין. דיא
פּאָליצייא שאפֿפֿטע זאָגלייך פֿערדאכט, דאס היער
אין „בעטרוג״ אים שפּיעלע זייא. זיא ליעס פֿאָר
אללעם אין דעם פֿאָם דיענער בעצייכנעטען ווירטהס-
הויזע נאכפֿאָרשען, אונד דא שטעללטע עס זיך הע-
ראוס, דאס דער שפּיטצבובישע דיענער גאר ניכט
דאָרט געוועזען. קאגער וואורדע נאטירליך איינגע-
צאָגען. דיא פּאָליצייא בעוואכטע נין דיא פֿרויא דעס
פֿערהאפֿטעטען אויף שריטט אונד טריטט. דיעזע בע-
צאָג נאָך דיא העלפֿטע דעס געהאלטעס איהרעס
פֿערהאפֿטעטען מאננעס. מאן וואָללטע אלזאָ זע-
הען, וויא זיא פֿאָן דיעזעם געהאלטע מיט איהרען 5
קינדערן לעבען ווערדע; דיא פֿרייא פֿערשטאנד עס
יעדאָך, איהרע זאכע רעכט גוט צו מאכען. זיא ליעס

פֿאָלליעטאָן.

רעטטונג דער יודען.

(13-טע פֿאָרטזעטצונג.)

אבער מיט דען ראבע-זיכטיגען דאָמיניקאנערן וואר צו
יענער צייט נאָך ניכט צו שפּאססען, זיא האטטען דאמאלס
איינע גראָסע מאכט זעלבסט איבער דיא רעגענטען. דיא
דאָמיניקאנער וואָללטען דיא שריפֿטען רייכלין'ס פֿערברענ-
נען, רייכלין זעלבסט פֿאָר איין קעטצער-געריכט ציטירען
אונד איהן אלס קעטצער צום פֿייער-טאָדע פֿעראורטהיילען.
רייכלין וואורדע אויך איינגעשיכטערט אונד וואר אין אוי-
סעראָרדענטליכע אנגסט געראטהען. עס וואר קיינע קלייניג-
קייט, דאמאלס מיט דען דאָמיניקאנערן, וועלכע מעהר גראָס-
מאכט בילדעטען אלס זעלבסט דער קאיזער אונד דער פּאפּסט,
צו טהון צו האבען. זעלבסט פּאפּסט אלעקסאנדער .VI,
דער פֿאָר ניכטס צוריקשרעקטע, האטטע איינע וואהרע אנגסט
פֿאָר דען דאָמיניקאנערן. ער פּפֿלעגטע צו זאגען: „איך
ווירדע עס עהער וואגען, איינען דער מעכטיגסטען קאיזער
צו רייצען, אלס איינען דאָמיניקאנער, וועלכער אונטער דעם
שיין דער דעמוטה אונד דער קריעכערייא ראכע אונד באָז-
הייט פֿערבירגט.

דיא דאָמיניקאנער וואָללטען נון האבען, דאס רייכלין
אללעס ווידערופֿען אונד געגען דען טאלמוד שרייבען
זאָלל, אבער אלס רייכלין'ס ערסטער שרעקען פֿאָריבער
וואר, דא בעקאם ער ווידער מוטה אונד טראט אים אָפֿ-
פֿענען קאמפּפֿע געגען דיא יודען-פֿיינדליכען דאָמיניקאנער
אויף. דא קאם אבער ווידער דיא ביגאָטטע פּרינצעססין
קונינגדע אונד באט איהרען ברודער, דען קאיזער מאקסי-
מיליאן, דאס ער דען בעפֿעהל ערטהיילע, רייכלין'ס שריפֿ-
טען צו פֿערברענגען. מערקווירדיגער ווייזע וואורדע אבער
דיעזער בעפֿעהל ניכט בעפֿאָלגט. דיא דאָמיניקאנער וואַרען
בייא אללען כריסטליכען געלעהרטען זעהר פֿערהאסט. —
זעלבסט דער בישאָף פֿאָן קאָלן שריעב אן דען קאיזער,
דאס האָבשטראטען, דאס אָבערהויפּט דער דאָמיניקאנער,
דער שלעכטעסטע מענש אויף דער וועלט איזט, דער אי-
בעראלל אונרוהע שטיפֿטעט, אונד וועגן מאן איהן בעזיי-
טיגט, זאָ ווירדע אללעס ווידער צור אָרדנונג געלאנגען.

אללע אנגעזעהענען געלעהרטען כריסטען היעלטען
מיט רייכלין געגען דיא דאָמיניקאנער. נור איין איינציגער
כריסטליכער געלעהרטער אין קאָלן וואָללטע געגען פּפֿעפֿ-
פֿערקאָרן ניכט אויפֿטרעטען, וויל ער מיט פּפֿעפֿפֿערקאָרן'ס
ווייב איין ליעבעס-פֿערהעלטניס האטטע. —

אין זיינעם „בראנדשפּיעגעל״ זוכטע פּפֿעפֿפֿערקאָרן
אללע מאָגליכען פֿערלייםדונגען געגען דיא יודען אויפֿצו-
ברינגען. אין דיעזעם זיינעם לינגען-בוכע שרייבט ער, דאס
זעלבסט דער רמב״ם אין זיינעם „יד החזקה״ פֿאָרגעשריעבען
האבע, וויא דיא כריסטען פֿאָן דען יודען טאָדט-געשלאגען
ווערדען זאָללען. „איך אבער מיינע (שרייבט פּפֿעפֿפֿער-
קאָרן), מאן זאָללטע דיא יודען ניכט טאָדטשלאגען, אבער
מאן זאָללטע איהנען דיא גישער אונד דאס פֿערמאָגען נעה-
מען אונד זיא פֿיר דיא קירכען, קלאָסטער אונד פֿיר דיא
גייסטליכקייט אין בעשלאג נעהמען. עס איזט גאר קיינע
גרויזאמקייט, וועגן מאן מיט דען יודען זאָ אומגעהט, דא
זיא דער רעגיערונג אלס פֿערקויפֿטעס איינענטהום פֿערפֿאל-
לען זינד. דיא יודען האבען נור נאָך דרייא גראָסע געמיינ-
דען אין דייטשלאנד, נעמליך אין רעגענסבורג, וואָרמס אונד
פֿראנקפֿורט. וועגן מאן נון אויך דיעזע ניעדערדריקט, זאָ
ווירדען דיא יודען אין דייטשלאנד באלד פֿערשווינדען.״
זאָ שרייבט פּפֿעפֿפֿערקאָרן אים „בראנדשפּיעגעל״.

געגען דיעזע באָזהאפֿטען ליגען אונד פֿערליימדונגען
קעמפֿפֿט רייכלין אין זיינעם „אויגענשפּיעגעל״. ער שרייבט
אין דעמזעלבען: „דיעזע דאָמיניקאנער מיינען גאר ניכט
דיא יידישען ביכער, זאָנדערן נור דיא יידישען געלדער, אונד
וויל איך איהנען דורך מיין גוטאכטען פֿיר דען טאלמוד
דען גוטען בראָטען פֿאָם מונדע געריססען, ווענדעט זיך איהר
האסס געגען מיך. נון, וועגן דער קאיזער איהנען ערלויבט,
נור דיא געלדער דער יודען צו נעהמען, זאָ ווערדען דיא יודען
איהרע ביכער אונד איך רוהע האבען. אבער דיא דייטשען
כריסטען האבען גאר קיין רעכט, דיא יודען אין דייטשלאנד
צו בעדריקען. עס האבען אין דייטשלאנד יודען געוואָהנט,
בעפֿאָר נאָך דאס כריסטענטהום ענטשטאנדען איזט. דיא
יודען זינד היער אלזאָ עלטערע בירגער אלס דיא כריסטען
אונד מאן דאַרף זיא דאהער ניכט בעדריקען!״

רייכלין ווענדעט זיך אן דען קאיזער מאקסימיליאן
מיט פֿאָלגענדען וואָרטען: „נאָך דיא היידנישען קאיזער,
צעזאר אונד אויגוסטוס, האבען דען יודען געשטאטטעט,
נאָך איהרער רעליגיאָן צו לעבען אונד איהרע אנגעשטאממ-
טען געזעטצע צו בעאָבאכטען. — דוא אלזאָ, דער ערסטע
דייטש-ראָמישע קאיזער, איך ביטטע דיך דארום, לאססע
דיא יודען דורך דיא דאָמיניקאנער ניכט מאַרטען אונד בע-
רויבען. זעלבסט דער היידנישע ראָמישע קאיזער פּאָמפּע-
אוס, אלס ער אין דען טעמפּעל ירושאלעמס (אין בית
המקדש) איינגעדרונגען וואר, וואָללטע פֿאָן איינער בערוי-
בונג דער יודען ניכטס וויססען.״— רייכלין זעלבסט איבער-